

УРЖСВх. № 121/09.08.2017г.

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на **Виктория Венциславова Иванчева**

на тема:

**„Мотивацията и мотивационния климат като фактори за
реализацията на състезатели по стрелба“**

за получаване на образователната и научната степен „доктор“

рецензент: Доц. Галина Домусчиева-Роглева, доктор

Представеният дисертационен труд е насочен към разкриване на особеностите на мотивацията и влиянието на различни нейни аспекти върху реализацията на състезатели по стрелба. Значимостта и влиянието на мотивацията са обект на множество изследвания в сферата на спортната психология като цяло. Проучванията в тази област при състезатели по стрелба са малобройни и недостатъчни, за да се отговори на потребностите на спортната наука и практика. Именно поради това настоящата дисертация поставя на дневен ред не само актуална към момента и приложима в практиката проблематика, а дава възможност да се установят значими закономерности на проявите на мотивацията в състезателна среда и нейните детерминанти при спортисти, занимаващи се със спортна стрелба.

Дисертацията е с обем 145 страници, илюстрирани с 19 таблици, 26 фигури. Структурата включва: увод, три глави, изводи и препоръки, литература. Библиографията съдържа 155 литературни източника, от които 47 на кирилица и 108 на латиница. Коректно са представени приносите на българските автори в спортната психология и са цитирани множество изследвания в областта на психологията, които се отнасят до изследваната тематика.

Първата глава (6 - 65 стр.) включва теоретичната постановка на проблема. Разглеждат се появата и развитието на спортната стрелба като спорт, нейните спортно-техническите и психологически особености – индивидуален спорт, монотонност, необходимост от съсредоточеност на вниманието, емоционална устойчивост, постигане на оптимално психическо състояние по време на състезание. Разкриват се психологическите изисквания към личността на състезателите по спортна стрелба.

Във втория параграф е отделено специално внимание на мотивацията. Анализират се различни определения и се изяснява същността на потребностите, мотивите, целите и мотивацията. Обобщават се различни мотивационни модели, фактори и теории на мотивацията. Детайлно са разгледани теорията за самоопределянето, мотивацията за постижение, теорията за целевата ориентация. Анализирани са типовете мотивационен климат и факторите, които го определят.

В направения теоретичен обзор Виктория Иванчева показва познаване на психологическите концепции и умения за подходящо интерпретиране на теориите и резултатите от емпирични изследвания.

Във втората глава (66 - 73 стр.) са представени работната хипотеза, четирите частни хипотези, целта, задачите, методиката и организацията на емпиричното проучване.

Обект на изследване са 99 състезатели по спортна стрелба, с различен стаж и квалификация. Детайлно е описана методиката на изследване, която е съобразена с целта, хипотезата и задачите на изследването. Включени са следните психологически въпросници:

- спортно мотивационна скала;
- методика за изследване на Аз-ефективността в спорта;
- въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат;
- въпросник за изследване на целевата ориентация в спорта;

- скала за изследване на мултидименсионалния перфекционизъм в спорта;
- тест за изследване на дългосрочната мотивация;
- въпросник за изследване на локализацията на контрола.

Методиките са прецизно подбрани и позволяват да се обхванат и докажат заявените хипотези и задачи на изследването и да се очертаят множеството фактори, които определят мотивационните детерминанти на състезателната реализация в спортната стрелба. Дизайнът на изследването е обмислян дълго, резултат е от усилията на Виктория Иванчева да проучи в дълбочина изследвания проблем и да установи значими закономерности за състезателите по спортната стрелба.

В третата глава (74– 129 стр.) се прави анализ и се интерпретират резултатите от изследването. Приложените статистически методи (вариационен, сравнителен, корелационен, регресионен и факторен анализ) дават възможност да се установят значими от научно-изследователска гледна точка резултати и разкриват уменията на докторантката при интерпретирането на данните. Анализирани са последователно мотивационното самоопределение, мотивационния климат, целевата ориентация, Аз-ефективността, локализацията на контрола, дългосрочната мотивация, перфекционизма като са потърсени значимите различия между групите, разделени по пол, възраст, квалификация, вид оръжие.

Установява се, че като цяло стрелците се характеризират с по-високи нива на вътрешна мотивация, доминиране на мотивационния климат, ориентиран към майсторство, на целевата ориентация към задачата, на Аз-ефективността, сравнена със себепрепятстването. Водещите компоненти на перфекционизма при изследваните състезатели са организираността и личните стандарти.

Специално внимание е отделено на разкриването на взаимозависимостите между мотивационните характеристики, като акцентът е поставен

върху взаимовръзките на амотивацията с останалите изследвани променливи. Установено е, че амотивацията е свързана с психичните показатели, влияещи неблагоприятно на спортната дейност - родителска критика и родителски очаквания, мотивационен климат, ориентиран към представяне, външна мотивация и себепрепятстване.

Мотивационният климат, ориентиран към майсторство корелира положително с мотивационното самоопределение, целевата ориентация към задачата и Аз-ефективността, а отрицателно с амотивацията и себепрепятстването. При изследване на взаимовръзките на мотивационния климат, ориентиран към представяне е установено, че субскалата „наказание за грешки“ корелира положително с амотивацията, родителските очаквания, себепрепятстването, съмненията в действията, родителската критика, локализацията на контрола. Отрицателна корелационна връзка има с Аз-ефективността. Получените резултати са от съществено значение за практиката и показват, че е налице взаимозависимост между преобладаващият мотивационен климат в отборите на стрелците с различните аспекти на мотивационно самоопределение и по-специално с амотивацията.

Изследвани са взаимозависимостите между изследваните променливи при групите, диференцирани според класирането на състезателите, като се установяват различни корелационни матрици при медалистите и спортистите, класирани след трето място.

Приложен е регресионен анализ, за да се установи кои от изследваните променливи влияят върху проявите на амотивация, която е основен фактор за прекратяване на спортната дейност и вътрешната мотивация за постижение.

Последният параграф на трета глава представя резултатите от факторния анализ. Изследваните параметри се обединяват в три основни фактора.

На основата на емпиричните данни и техния анализ са изведени 12 извода и са посочени 6 основни препоръки, които са значими за спортната практика.

Могат да бъдат изведени следните приносни моменти на настоящата дисертация:

1. Реализирано е обширно за рамките на България емпирично изследване на състезатели по спортна стрелба, диференцирани по пол, различни възрастови групи, вид на оръжие и квалификация.

2. Анализирани са различни мотивационни аспекти и техни детерминанти при състезатели по спортна стрелба и влиянието им върху спортните постижения. Получените резултати, отнасящи се до амотивацията при състезателите по спортна стрелба, са база за изясняване на факторите, които формират подходяща и подкрепяща мотивационна среда.

3. На основата на получените данни и анализа на резултатите е изведен мотивационен профил на българския елитен стрелец.

Получените резултати са представени прецизно в табличен и графичен вид, подчертани са по-съществените закономерности, които доказват хипотезите. Това ми дава основание да заявя, че Виктория Иванчева има необходимите умения за анализ и интерпретация на резултати, а представеният от нея дисертационен труд напълно покрива изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. В потвърждение на това мога да посоча задълбочения теоретичен обзор, подбора на методическия инструментариум, който съответства на целта, хипотезите и задачите на изследването, както и интерпретирането на получените резултати.

Съдържанието на дисертационния труд напълно отговаря на формулираната тема. Направените изводи и обобщения са полезни за спортната практика, а формулираните приносни моменти са точни, кратки и ясни, и адекватно очертават научната стойност на получените от изследването резултати.

По темата на дисертацията Виктория Иванчева е представила три публикации, от които една на английски език. Авторефератът коректно представя извършеното в дисертационната разработка.

Заключение:

Като имам предвид научните достойнства на представената работа, демонстрираната компетентност и умения за реализация на едно емпирично психологическо изследване на високо научно равнище, убедено предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. МЛФ)“, професионално направление 7.6. Спорт на Виктория Венциславова Иванчева.

07.08.2017 г.

Рецензент:

Доц. Галина Домусчиева-Роглева, доктор